

Yttrande

Dnr: 2023:21

2023-03-21

Skolverket

171 04 Solna

Remissvar avseende förslag till föreskrifter med anledning av införandet av ämnesbetyg i gymnasieskolan och inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå

samt

förslag till föreskrifter med anledning av införandet av ämnesbetyg i anpassade gymnasieskolan och inom kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå

Sammanfattning

Språklärarnas riksförbund är generellt positivt till förslaget, men önskar se att de moderna språken får en tyngre roll inom samtliga högskoleförberedande program samt inom vissa yrkesförberedande program, i linje med EU:s mål om medborgares flerspråkighet. Vi vill också se stärkta möjligheter för elever att läsa fler språk inom samtliga program och att eleverna får läsa sina språk under alla tre gymnasieåren.

Att vissa nivåer sänks oroar oss, likaså finner vi det besynnerligt att nivåerna inte längre kommer vara identiska med motsvarande nivå på grundskolan.

Vi är positiva till att engelskan fortsatt är ett gymnasiegemensamt ämne i anpassade gymnasieskolan samt att möjligheten att läsa ett modernt språk finns även inom anpassad gymnasieskola.

Ämnesbetyg, mål och nivåer

Tankar om långsiktighet och ett fokus på ämnesfördjupning rimmar väl med vad som behövs för en framgångsrik språkinläring. För att sådan långsiktighet och ämnesfördjupning skall bli verklighet krävs dock att elever ges möjlighet att läsa språk under samtliga studieår på gymnasiet, oavsett programinriktning, och att fler studieförberedande program fördelar språkstudierna över samtliga studieår. Skillnaderna mot dagens system, där flertalet gymnasieelever på studieförberedande program enbart läser ett modernt språk i ett eller två år, torde annars bli små, om några.

Vi ser stora möjligheter med det nya systemet, då bedömningshetsen minskar. En möjlig risk är att eleverna undviker att läsa de högre kurserna för att de inte vill riskera att sänka sitt betyg. Denna risk kan minskas genom att göra fler nivåer/ämnen obligatoriska på fler program och/eller genom att förlägga språkstudierna till alla tre år på gymnasiet. Vad gäller förslaget påverkan på kraven i engelska, se kommentarer nedan under avsnittet *Engelska*.

Det är svårt att se någon större skillnad rent praktiskt mellan dagens system med sju kurser i moderna språk och den föreslagna indelningen i tre ämnen med 2+2+3 (alltså sju) nivåer. En lösning som skulle bidra tydligare till långsiktighet och fördjupning i moderna språk vore att dela in moderna språk i tre ämnen - i enlighet med lagt förslag - men att inte dela upp dessa tre ämnen i ytterligare nivåer. Genom att ange vilket *ämne* som minst skall läsas i ett givet gymnasieprogram (i stället för hur många *nivåer* eller *poäng* som skall ingå i programmet), skulle fokus lättare kunna läggas på långsiktiga och fördjupande studier i språket. Ett exempel: Som minimum på studieförberedande program kunde Moderna språk – Nybörjare/Fortsättning krävas. Detta skulle innebära att de elever som i dag enbart läser ett modernt språk i *ett* år i stället skulle läsa *två* år. Det skulle således medföra att fler elever finge läsa språk längre på gymnasiet, och undervisningen skulle på allvar kunna bedrivas långsiktigt, i enlighet med tankarna bakom ämnesbetygsreformen.

Kurs- och ämnesplaner i språk har sedan 2011 lutat sig mot den europeiska GERS-skalan, som består av sex steg. Det kan tyckas besynnerligt att man trots detta delar upp ämnet i sju nivåer som i sin tur motsvarar delar av fyra av de steg som GERS-skalan utgör.

Bildningsbegreppet, det tredelade uppdraget och vissa andra övergripande aspekter i styrdokumentet för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

När det gäller bildningsperspektivet bidrar språkkunskaper till såväl personlig utveckling som förmågan till ett aktivt deltagande i samhällslivet. Studierna i språk utvecklar också elevernas kunskaper om kultur, historia och samhällsförhållanden samt främjar deras interkulturella färdigheter. EU har som mål att samtliga medborgare ska kunna kommunicera på sitt modersmål och två språk till.¹ Elevers möjlighet att under goda förutsättningar läsa moderna språk i grundskola och gymnasium är av avgörande betydelse för att Sverige skall kunna leva upp till detta mål. Enligt Skolverkets statistik² fick färre än 2000 elever kursbetyg i något språk i steg 5, 6 eller 7 under läsåret 2020/2021. För att kunna leva upp till målen om flerspråkighet behöver mångdubbelt fler elever läsa språk på högre nivåer.

Språklärarnas riksförbund delges ofta rapporter om elever som önskar läsa språk men som inte får möjlighet till det, antingen för att skolan väljer att inte erbjuda fler kurser än de som är obligatoriska inom programmet, eller för att schemat inte planeras så att eleverna får möjlighet att läsa språk. Ett exempel på en sådan situation återfinns i Malmö, vilket man kan läsa om i Fernando López Serranos rapport.³ Att elever ej studerar moderna språk beror ofta inte på bristande vilja, engagemang eller ambitioner hos våra tonåringar, utan i alltför stor utsträckning på huvudmännens ovilja eller oförmåga att prioritera språkundervisningen. Om Sverige menar allvar med bildningsbegreppet måste en förändring ske gällande språkämnens förutsättningar i den verksamhet som bedrivs i våra skolor.

¹ Europaparlamentet (2021). *Faktablad om EU - Språkpolitiken*.

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sv/sheet/142/sprakpolitiken>
<https://education.ec.europa.eu/focus-topics/improving-quality/about/about-multilingualism-policy>

² Skolverket (2022). *Kursbetyg i moderna språk (SOS, tabell 12)*.

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning?sok=SokC&verkform=Gymnasieskolan&omrade=Betyg%20och%20studieresultat&lasar=2020/21&run=1>

³ López Serrano, F. (2020). *De moderna språkens situation i Malmös kommunala gymnasier*.

https://spraklararna.se/rapport-de-moderna-sprakens-situation-i-malmos-kommunala-gymnasier/?fbclid=IwAR1EMDAa-EvWy_aYcmEeXhLMntKriCMMij_qwmkC6Jk2KVy7JFvxDh15QQs

I praktiken slås ofta olika steg ihop i samma undervisningsgrupp, något man kan läsa om i rapporterna *Språk på parlåga*⁴ (s. 14) och *Språk är framtiden*⁵ (s. 24), och elever erbjuds i andra fall få undervisningstimmar med mycket egenarbete som komplement. Detta är oacceptabelt, både för eleverna och för lärarna. Medlemmar i Språklärarnas riksförbund berättar också att det förekommer att skolor erbjuder kurser i moderna språk enbart som självstudier som avslutas med en prövning, i stället för att erbjuda regelrätt undervisning. Lösningar som de här nämnda är synnerligen undermåliga om vi vill stärka den unga generationens bildning och språkkunskaper.

Språklärarnas riksförbund vill se att samtliga gymnasieelever ges möjlighet att läsa så många språkkurser som de önskar, oavsett program. Vi förordar att staten genom riktade satsningar och ett tvingande regelverk tillser att inte flera kurser eller nivåer i moderna språk blandas i samma undervisningsgrupp. I de fall ett enskilt gymnasium har svårt att skapa elevgrupper bör möjligheter till samarbete med andra gymnasier eller fjärrundervisningslösningar övervägas i ökad utsträckning. Språklärarnas riksförbund vill också att eleverna garanteras undervisningstid i paritet med andra ämnen. För att gynna flerspråkigheten i Sverige bör gymnasieeleverna i idealläget läsa språk under alla tre åren, då språk är något som måste underhållas över tid. Detta kan lösas antingen genom att fler kurser i moderna språk blir obligatoriska på fler studieförberedande gymnasieprogram (vilket vore det bästa alternativet), eller genom att den undervisningstid som idag läggs ut enbart under årskurs ett eller under årskurs ett och två inte utökas, men fördelas över alla tre gymnasieåren.

Garanterad undervisningstid

Vi erfar att de kurser som gäller moderna språk idag i större utsträckning än andra ämnen drabbas av mindre undervisningstid än utlovat. Vi önskar se en reglering som säkerställer att även språkundervisningen får den undervisningstid som krävs.

Engelska

Gällande ändringar i kursplanen i engelska är Språklärarnas riksförbund i stort positivt inställt.

⁴ Lärarnas Riksförbund (2011). *Språk på parlåga*. [Rapport.]
<https://www.lr.se/download/18.2c5a365d1645ac11059e5fc/1559028173213/Spr%C3%A5k%20p%C3%A5%20parl%C3%A5ga-1-apr-2011.pdf>

⁵ Lärarnas Riksförbund (2013). *Språk är framtiden. En rapport om engelska och moderna språk*.
<https://www.lr.se/download/18.2c5a365d1645ac11059e39e/1559028170433/Rapport%20Spr%C3%A5k%20%C3%A4r%20framtiden.pdf>

I första remissen fanns förslag på en utökning med engelska upp till nivå 2 föreslås på försäljnings- och serviceprogrammet. Detta ska enligt lagrådsremissen inte längre finnas kvar. Dock står denna utökning kvar i programstrukturen. Vi ser positivt på en sådan utökning och beklagar om detta inte kommer till stånd.

Likaså uppskattar vi att kursen tydligare kopplas till GERS.

En stor nackdel med förändringarna i engelska ser vi emellertid för nivå 2, där referenser till författarskap och epoker tas bort. Det är viktigt att förstå att engelska och moderna språk är mycket mer än rena språkkurser. Vikten av kultur, författarskap, äldre litteratur och dess inflytande på nuvarande språkbruk tas bort med dessa förändringar. Utöver detta försvinner möjligheten till ämnesövergripande arbete mellan engelska 2 och svenska 2, kurser som i sina nuvarande former ger lärarna chansen att visa eleverna likheter och skillnader mellan litteratur som kulturuttryck i olika länders traditioner.

Moderna språk

Vi finner det besynnerligt att nivå två i ämnet *Moderna språk - nybörjare* intekommer att fullt ut motsvara nivån för moderna språk i årskurs 9 i grundskolan. Ett exempel är betygsriterierna för moderna språk som språkval för år 9 i jämförelse med betygsriterierna för moderna språk - nybörjare för betyget E, där ordet tolka finns med i receptionen för år 9 men inte för motsvarande nivå på gymnasiet. Detta exempel kan också ses om en nivåsenkning på gymnasiet i relation till grundskolan. Även skillnaden mellan *begripligt* (år 9) och *i någon mån fungerande* (nybörjare gymnasiet) kan orsaka begreppsförvirring.

I nuläget finns en parallell kursplan för kinesiska som modernt språk. Kanske bör man framgent även beakta övriga språk som undervisas där skriftspråket också avviker från det latinska, t.ex. japanska, ryska och arabiska, eller närbesläktade språk som danska. Det vore också önskvärt om de tre "stora" moderna språken i svensk skola (franska, spanska, tyska) kunde få egna kursplaner med ett centralt innehåll anpassat efter respektive språks särskilda förutsättningar.

Förslag till ändrade examensmål och programstrukturer för gymnasieskolan

Gällande **försäljnings- och serviceprogrammet** samt **hotell- och turismprogrammet** är vi positiva till att engelska nivå 2 läggs till de programgemensamma kurserna, men vi ifrågasätter att dessa elever inte läser ett modernt språk. Kommunikativa färdigheter på flera språk är av stor vikt i de yrken som dessa program förbereder eleverna för och att läsa åtminstone *ett* steg av ett modernt språk lägger utan tvekan en god grund för ett yrkesliv med interkulturell kommunikation. På hotell- och turismprogrammet finns i examensmålen formuleringar enligt följande: *"Arbete inom branschen ställer höga krav på goda språkkunskaper, både i tal och skrift, Utbildningen ska därför ge eleverna rikligt med möjligheter att träna kommunikativ förmåga i olika sammanhang"* och *"Arbete inom branschen ställer även höga krav på kunskaper om olika kulturer för att kunna verka i en näring som är global och som genomsyras av mångfald."* Dessa formuleringar står i strid med att eleverna inte läser moderna språk.

På **restaurang- och livsmedelsprogrammet** nämns i examensmålen att *"Livsmedels- och restaurangbranscherna har en stark internationell prägel. Därför ska kunskaper om livsmedel och måltider i andra kulturer samt kännedom om andra länder ingå i utbildningen."* Att detta mål inte kompletteras med studier i moderna språk tycks oss besynnerligt. Det är då särskilt viktigt att eleverna även där uppmuntras att läsa moderna språk genom att se till att t.ex. schemalaggningsen möjliggör detta.

Det **humanistiska programmet** är av avgörande betydelse för att säkra Sveriges tillgång på bildade, språkkunniga individer och en viktig del i elevers möjlighet att komma riktigt långt i sin språkliga utveckling. Vi uppskattar resonemangen kring vägar för att eleverna ska kunna läsa samma språk länge, men har också förståelse för de argument som leder fram till att t.ex. inte kräva att man läser kurser som bygger på grundskolekurser. Det som oroar oss är att humanistiska programmet ges på få orter⁶ och att utbildningen dessutom har lagts ned på merparten av de orter där den fanns då programmet etablerades år 2011; läsåret 2020/2021 fanns det humanistiska programmet enbart kvar i 28 av Sveriges skolkommuner.⁷ Det utgör idag det minsta

⁶ Degerman, P., Dodou, K., Holmqvist-Sten, K. & Samuelsson, L. (2019). *Humaniora i skolan. De humanistiska ämnernas plats och villkor i den svenska gymnasieskolan och i grundskolans högre år. (Rapport nr. 6.)* Humtank.

http://humtank.se/wp-content/uploads/2021/06/rapport_6_2021_a5_final.pdf

⁷ Skolverket (2021). *Uppföljning av gymnasieskolan 2021.* <https://www.skolverket.se/getFile?file=8008>, s. 189.

gymnasieprogrammet och för många elever är det inte längre ett valbart alternativ. Det är därför av stor vikt att staten gör riktade insatser för att säkerställa att alla ungdomar som vill läsa humanistiska programmet ges möjlighet därtill, så att språkintresserade unga inte nekas denna möjlighet på grund av kommunal ekonomi eller andra begränsande omständigheter. Detta är både en nationell fråga om framtida tillgång till språkkunniga individer och en likvärdighetsfråga för de ungdomar som söker till gymnasiet.

Det är för oss obegripligt att eleverna inom **teknikprogrammet** och **estetiska programmet** inte läser några kurser i moderna språk. Det finns flera exempel från skolor runt om i landet där elever på dessa program inte kan läsa något språk av schematekniska eller ekonomiska skäl. Detta trots att det ständigt kommer rapporter om att språkkunskaper efterfrågas bland yrkesgrupper som exempelvis ingenjörer och att många estetelever siktar mot en internationellt präglad yrkesverksamhet. Att eleverna garanteras möjlighet att läsa ett språk utöver engelska är minsta möjliga krav; att lägga in detta som programgemensamt ämne vore ett ännu bättre steg och en tydligare markering i arbetet med att uppfylla EU:s mål om medborgarnas flerspråkighet.

I de nuvarande lydelserna omnämns engelskan i examensmålen endast för samhällsvetenskapsprogrammet, naturvetenskapsprogrammet, teknikprogrammet och humanistiska programmet, men inte för ekonomiprogrammet och estetprogrammet. Vi konstaterar att det såväl i nu gällande examensmål som i förslagen till ändringar råder en påtaglig diskrepans mellan programmen vad avser engelskans ställning. För att stärka språken i gymnasieutbildningarna och förtydliga deras roll föreslår Språklärarnas riksförbund att engelskans och de moderna språkens kopplingar till examensmålen förtydligas i samtliga program.

5. Bedömning av om regleringen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen

Sverige kan inte påstås nå upp till Europeiska unionens mål gällande kunskaper i flera språk. Kommissionen lanserade 2017, i samband med toppmötet i Göteborg, målet att "senast 2025 ska alla ungdomar i EU efter avslutat gymnasium ha goda kunskaper i två

språk utöver modersmålet”.⁸ Att vi misslyckas med denna målsättning är tydligt sett till hur få av dagens gymnasieprogram som erbjuder studier i moderna språk inom den ordinarie poängplanen och sett till de svårigheter för elever att välja till ett modernt språk som nämnts ovan. Som vi påpekat ovan visar också Skolverkets statistik⁹ att en ytterst liten andel av Sveriges gymnasieelever studerar någon av de högre kurserna (5, 6 och 7) i moderna språk, vilket är en ohållbar situation om EU:s flerspråkighets mål skall nås.

Språklärarnas riksförbund vill se att samtliga högskoleförberedande program inkluderar moderna språk som gymnasiegemensamt ämne, en ståndpunkt som delas av majoriteten av lärarna i undersökningen *Språk är framtiden*¹⁰ (s. 31). Vi vill också se ökade krav för antagning till ett högskoleförberedande program, nämligen att eleverna för att antas, i linje med Europeiska unionens mål, ska uppvisa godkända betyg (minst E), i två språk utöver modersmålet. Detta kan vara i formen svenska/svenska som andraspråk, engelska och ett modernt språk eller svenska/svenska som andraspråk, engelska och modersmål. Vi vill också se engelska integrerat i examensmålen för samtliga högskoleförberedande program.

för Språklärarnas riksförbund

Mia Smith, ordförande i Språklärarnas riksförbund
Göteborg

Kent Fredholm, vice ordförande i Språklärarnas riksförbund
Karlstad

Carolina Clarin, språkrepresentant för engelska i Språklärarnas riksförbund
Umeå

⁸ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sv/sheet/142/sprakpolitiken>

⁹ Skolverket (2022). *Kursbetyg i moderna språk (SOS, tabell 12)*.
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning?sok=SokC&verkform=Gymnasieskolan&omrade=Betyg%20och%20studieresultat&lasar=2020/21&run=1>

¹⁰ Lärarnas Riksförbund (2013). *Språk är framtiden. En rapport om engelska och moderna språk*.
<https://www.lr.se/download/18.2c5a365d1645ac11059e39e/1559028170433/Rapport%20Spr%C3%A5k%20%C3%A4r%20framtiden.pdf>

Daniel Johnson, ordförande för lokalföreningen Språklärarnas riksförbund i Skåne,
ledamot i Språklärarnas riksförbunds riksstyrelse
Malmö

Térèse Mölsä, språkrepresentant för franska i Språklärarnas riksförbund, ordförande
för lokalföreningen Språklärarnas riksförbund i Stockholm
Stockholm